

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1940.

Första kammaren.

Nr 22.

Måndagen den 30 december.

Kammaren sammanträdde kl. 12 på dagen.

Justerades protokollen för den 17, 18 och 19 innevarande månad.

Anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag till Sveriges riksdags beslut å innevarande urtima riksmöte.

Justerades ett protokollsutdrag för denna dag.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena *Günther* avlämnade Kungl. Maj:ts skrivelse, nr 85, angående förordnande av statsrådsledamöter att uppläsa Kungl. Maj:ts beslut om avslutande av urtima riksdagen.

Av nämnda kungl. skrivelse, som nu föredrogs, inhämtades bland annat, att Kungl. Maj:t förordnat hans excellens herr ministern för utrikes ärendena *Günther* att i första kammaren uppläsa Kungl. Maj:ts öppna brev i ämnet.

Med anledning härav lämnades ordet till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena *Günther*, som i enlighet med det honom givna uppdraget uppläste Kungl. Maj:ts öppna brev nr 86, enligt vilket urtima riksdagen skulle avslutas denna dag.

Herr **Nilsson, Johan**, i Kristianstad yttrade: Mina herrar! 1940 års urtima riksdag är nu avslutad. Ledamöterna av vårt lands riksdag få uppoffra mycken tid under dessa oroliga och oberäknliga förhållanden som för närvarande äro rådande. Omsorgen om landets och folkets säkerhet och välfärd kräver detta, och kan resultatet av vårt arbete bliva vad vi alla åsyfta och önska, då kännes inte arbetet tyngande, utan tvärtom. Med imponerande enighet ha viktiga och aktuella spörsmål handlagts, men ovissheten för framtiden medför säkerligen anledning till fortsatta överväganden.

Vid denna avslutning veta vi, att ett antal av våra kamrater icke återkomma. Bland dem befinner sig kammarens ålderspresident, med ett imponerande rekord på fyrtionio riksdagar. Ett vördsamt tack riktas till dem alla för deras medborgerliga insatser i riksdagsarbetet.

Till sist anhåller jag att få framföra talmannens stora tacksamhet och tillönskar eder, mina herrar, ett gott nytt år.

Detta tal besvarades av herr **Lindhagen** i följande ordalag: Herr talman! Må det tillätas även kammarens ålderspresident att i detta avskedets ögonblick enligt konstitutionell praxis uttala sig något om världssituationen och Sveriges kallelse i densamma. Därmed tager jag även avsked av riksdagen efter medlemskap under 43 lagtima och 6 urtima riksdagar.

På ytan av vårt klot, ett sandkorn bland stjärnornas och deras drabanters tallösa oändlighet i tid och rum, står i dag, liksom urminnes, strid mellan två makter, materien och anden, våldet och kärleken. Eller med andra ord mellan *krigets idé*, med fasornas »djuriska» framstormande ur sitt inferno, och *fredens idé*, upptornat på de gudomliga lagarna med dessas avspegling i människornas samveten, även kallad »guden inom oss».

Bakom oss äldre ligger från sekelskiftet ett böljande hav av bemödanden, strider och förhoppningar för att uppbygga den goda viljans rike. Då upprulades ett övervåldigande perspektiv av skiftande färgspel, brokiga uppmarscher, framgångar och nederlag. Det har lagts råd och arbetats efter lägenhet dagar och nätter i vinklar och vrår och på tusende fronter för mitt och ditt, för de betungade, för oss alla i den vida världen.

Kampglada skaror ha stormat fram, och den unga vågen har brutits i skum mot klipporna och sjunkit våglöst tillbaka i tidshavet. Slutligen kom ödet och lade sin hand över de många små krafternas flit. Vad de byggt upp strå för strå, tum för tum, spadtagsvis, föll i spillror för det av statskonst och vetenskap organiserade våldets stoltaste bragd i nyare tid: *två världskrig*. Efter dessa syndafloder förlamades hågen hos människorna, stjärnorna slocknade och vägarna vilsnade i skymningen. Nu stå vi här åter, en hjälplös, irrande, söndersplittrad mänsklighet, utan klara mål och behjärtade medel.

Emellertid, efter vinter följer enligt naturens visa lagar alltid en ny vår. Men den kommer icke utan islossningar. Kampen för rättigheterna uppfyller världshistorien med sina härskrin.

Rättigheter kunna dock varaktigt uppbyggas endast på uppfyllda förpliktelser. Viljan till pliktuppfyllelse är grunden för all verklig frihet. Gärna må medgivnas, att dagens små omsorger måste sysselsätta den levande generationen mest. Men det kräves också någon ryggrad i de dagliga bestyren och någon utsikt bortom dem.

Kravet på nationernas självbestämmanderätt kommer aldrig att tystna. Tidens största ekonomiska problem, jordens befolkningsfråga, reser sig som ett Himalaya inför oss, men vi se det icke. Rasernas likställighet är en obehaglig sak, som vi därför vända ryggen. För Asiens uppvaknande, tidens största tilldragelse, sticka vi huvudet i busken. För andarnas förbrödning genom ett neutralt, logiskt byggt världsspråk vid sidan av de röriga och hatfulla nationalspråken klappar ej något hjärta på höjderna; språkgränsernas hets fortsätter sina ödeläggelser. Ekonomiskt kaos och överbefolkning betraktas följaktligen som oövervinneliga världsinstitutioner. Och de andliga värdena nedtrampas.

Den fullständiga avrustningen mötes med ringaktning, ehuru världsfredskongressen i Paris 1928 förklarade krig vara en förbrytelse. Ofrånkomligheten av ett nytt folkförbund väcker föga intresse. Medborgarnas karaktärsdaning och deras personligheters inre utveckling anses icke vara någon samhällsangelägenhet.

Ingenting förakta vi så mycket för närvarande som »tankar i det blå». Men vad är det för bevänt med att i möda uppodla ett stycke mark, om icke solen skiner på densamma och värregnet faller däröver? Och solen hänger ju ohjälpligt i det blå, och regnet kommer från samma försmådda livskälla.

De enkla stora frågor, i vilka oftast gäller, att folkets röst är Guds röst, komma allt mindre till synes. *Fredens idé* undertryckes. Det dagas icke. Det är fortfarande vinter i konsten att rätt styra staten.

Såsom enskilda personer säga vi däremot i ljusa ögonblick, att vi böra handla »efter bästa förstånd och samvete». Här träder samvetet fram ur vår undermedvetna värld. Det är den högsta andliga makten, den enda enhetsfronten,

den störste hjälparen, den ende, som skänker förmåga i motsats till makt, den egenskap, som i högre grad än förståndet höjer människan över djuret.

Den vita rasens enda räddning ur sin materiella i stort andelösa maskinkultur är att gå tillbaka till Asiens gamla religioner och deras statskonst. De mobiliserade alla sanningens makt och kärlekens källsprång, även om ordalagen kunde växla. De förkunnade fred på jorden och människorna en god vilja, och icke fred bara i Palestina och blott judarna en god vilja. De förmenade, att om man ej har tilltro till det goda och visa, är allt förgäves i staten. De höllo före, att personens kultivering är roten till allt annat; vårdslösa roten och ändå ordna grenarna, det är omöjligt, sade de. De betonade, att äga makt utan ädelmod och mildhet är något, som man aldrig bör fördraga att se. Den, som har lust att döda människor, bör aldrig få delta i statens styrelse. Goda människor bliva icke soldater. Endast sanningens mobilisering kan göra oss fria, och kärleken allena övervinner allt.

På dylika stjärnskott sökte man i yttersta östern också att uppbygga en statskonst. *På den vita rasens formaldemokrati och maskinkultur kan däremot ingen verklig framfärd grundas.*

*

Emellertid, *det finnes ett land som kallas Sverige*, ett gammalt land, som upplevat mycket. Ett land, som under en epok var en av Europas stormakter och med ett folk, som »frös och svalt och segrade tillika». Det är det enda land i Norden, som nu står på egna ben, andligen talat, vilket är det viktigaste. Vi äro även i nuet en stormakt i vattenfall, skogar och gruvor.

Det meniga svenska folkets livsföring för dagen har förhålligats i institutet Skansen på Djurgården i Stockholm. Det har till ingångsspråk: »*Vi äro ett litet folk men böra tänka stort.*» Är det icke en fanflykt från vår kallelse, om vi icke göra det just nu, om vi icke på något sätt resa oss just nu mot den ringa vishet, varmed världen regeras?

Under julhelgen inträffade emellertid något. Från svenska predikstolarna hördes i radio ingenting om upprustningen såsom det enda saliggörande. Där- emot oavslutliga påminnelser om fredsforstens program. Även de engelska kyrkosamfundet ha kommit med ett »fredsprogram» och utlovat ett »mera detaljerat program för fredens organiserande». Det lär ha väckt det livligaste intresse i Englands politiska kretsar. Detta varslar om uppror mot styrelsesätten.

Om Sverige tänker stort, går det just nu ut som andlig stormakt med fredens idé till alla folk, representerade av deras parlament och regeringar, samt därutöver till påven med bifogande tillika av en konstruktiv plan för fredens förverkligande.

Om Sverige tänker stort, kan landet med tillförsikt erinra om, att vi böra känna varmt med alla folk, med deras lika rätt att leva i solen samt med de stora egenskaper, som äro deras särskilda egenart; vi behöva för kulturutvecklingen de latinska folkens klarhet och livliga intelligens; vi behöva den germanska rasens organisatoriska kraft i tanke och handling; vi behöva den samsamhältsmålning av dessa egenskaper, som finnes hos den anglosachsiska rasen; vi behöva de slaviska folken med deras rika anlag; vi behöva de mongoliska folken, som under årtusenden byggt sin kultur på jord och arbete; vi behöva det av negrerna drömda stora negerriket i Centralafrika, dit också deras landsflyktige kunde återvända; vi behöva alla utvecklingsmöjliga folks individualiteter.

Om Sverige tänker stort, påminner det, att enligt sakens natur, historiens berättelser och vår samtids erfarenheter äro de djupgående orsakerna till rust-

ningar och krig: språkförbistringen, det därpå oftast grundade nationalitetsförtrycket, ekonomiskt kaos, överbefolkning samt först och sist föraktet för de andliga värdena.

Om Sverige tänker stort, uppfordrar det, att i fronten för korståget mot kriget sättes ett förbrödande, neutralt logiskt byggt världsspråk samt genomförande av nationaliteternas självbestämmningsrätt efter fria hemliga folkomröstningar under neutral ledning.

Om Sverige tänker stort, kräver det för egen del oavvisligt en återförening med *Danmark* och *Norge* i skandinavernas gamla andliga brödralag, *Ålands* återkomst till Sverige och definitiv ordning på Finlands fastland mellan finsktalande och svensktalande befolkning till bägges båtnad.

Om Sverige tänker stort, fullföljer det nu i Österled upplandsbönders organisatoriska mission i gamla tider inom det ryska riket samt söker nu samverkan med detta för att till *Sveriges, Sovjets, Västerlandets och den övriga mänsklighetens gagn* fullfölja Lenins avbrutna kulturkamp på lång sikt, hans avskaffande tillika av dödsstraffet och införande av humanism i fängelserna, Sovjets genom dess utrikesminister Litvinov framburna förslag i folkförbundet om total avrustning och sedan om nonaggressionspakter i hela världen samt ryska väldets ensamma regeringshyllning för ett förbrödande, neutralt och logiskt byggt världsspråk genom att smycka ett av sina frimärken med bilden av Zamenhof, esperantos skapare.

I detta sammanhang ligger till hands, att Sverige mäklar hos Sovjet för större frihet åt *ester, letter och litauer*. De äro särskilda folk för sig med egna språk. De ha sedan uråldriga tider blandat blod med skandinaverna och särskilt svenskarna. Även de ha delvis en tid lytt under svenska riket. Från Sverige ha de i riksdagen fått stöd för sin frigörelse efter det förra världskriget, på vilket stöd de satt värde och förhoppningar.

Om Sverige tänker stort, går det tillika i förbund med Sovjetkontinenten eller ensamt till *Kina och Japan* med fredsmäklning, varom första kammaren beviljat en trots löfte ännu ej besvarad interpellation. När denna släktstrid i Asien — liksom tidigare den blodiga kampen mellan det lilla Danmark och det stora Sverige — avblåsts, kommer Kinas och Japans gemensamma utrikesprogram »Asien åt asiaterna» att få luft under vingarna. Först därmed inställer sig freden även till Europa, dess stora och små länder.

Kan detta ej ske på rimligt sätt och utan krig? Må Konfutses fredsprogram och Buddhas fredsreligion kunna uträtta det!

Därmed är nu i sistone från denna talarstol framlagd en s. k. *konstruktiv plan på sikt för hela världens fred och Sveriges medverkan därtill som en andlig stormakt*.

*

Jag stannar vid denna utsikt över världsfreden, det angelägnaste av allt. Vår *inrikespolitik* vimlar som allt mänskligt även av oprövade problem, begångna förbiseenden och otillfredsställande löften. Det illustreras i dag med att departementschefer ej beretts tillfälle att under gårdagen besvara beviljade interpellationer och tillåtna enkla frågor. Vad som synes mig särdeles bekymmersamt är utrikesutskottets hopplöshet även i år inför världsproblemets jordfråga och jordbruksdepartementets oförstående inför Sveriges jordfrågas lagvägar, demonstrerad den 24 april i år i denna kammare vid debatten om statens egnahemslånerörelse, samt vidare mitt bekymmer — såsom mångfaren domare — inför den tvivelaktiga rättgångsreformen i stöpsleven.

Då nu »riksdagens störste arbetsgivare», såsom professor Fahlbeck redan 1909 humoristiskt uttryckte sig i denna kammare, lämnar riksdagen, ber jag

att ödmjukligen få tacka riksdagskamraterna från alla partier för visat överseende och välvilja inför mina eskapader.

Nu hägra inför mig andra utsikter. Där det finns en vilja, finns också en väg. Och morgonens dagg ligger fortfarande som alltid över de gömda, glömda och oberömda folklagren hemma och ute.

Min sista riksdagplikt är nu att till talmannen frambära kammarens erkänsla för vad som varit och våra förväntningar om fortsättningen vid snart stundande lagtima riksdag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 12.21 på dagen.

In fidem
G. H. Berggren.
